

Protokoll fört vid enskild föredragning

Social- och miljöavdelningen
Socialvårdsbyrån, S2

Beslutande	Föredragande	Justerat
Minister Annette Holmberg-Jansson	Socialvårdsbyråchef Maj-Len Österlund	Omedelbart

Ärende/Dnr/Exp.	Beslut
-----------------	--------

Nr 92

Kommittén med uppdraget att arbeta fram ett förslag till revidering av de åländska grunderna för förundervisningen och i tillämpliga delar läroplanen för hela den åländska barnomsorgen och remissbegäran.

ÅLR 2018/9384

ÅLR 2020/9838

135 S2

136 S2

Landskapsregeringen beslöt 13.11.2018 (S218E29, nr 72) tillsätta en kommitté med uppdraget att arbeta fram ett förslag till revidering av de åländska grunderna för förundervisningen och i tillämpliga delar läroplanen för hela den åländska barnomsorgen. Tiden för kommitténs arbete har förlängts några gånger och enligt beslut 8.9.2020 förlängdes tiden för kommitténs arbete så att arbetet ska slutföras och rapporteras per 31.12.2020 (S220E23 nr 69). Sammanfattning enligt **bilaga 1 S220E40**.

Kommittén har 10.12.2020 överlämnat förslag till läroplan för barnomsorgen. Läroplanen är tänkt att träda i kraft 1.8.2021. Läroplan enligt **bilaga 2 S220E40**.

Kommittén har i sitt arbete hört sakkunniga och verksamma inom barnomsorgen i landskapet. Kommittén har i sitt arbete med läroplanen beaktat samordningen med grundskolans läroplan, tydliga målsättningar, samarbete med skolan och det övriga samhället, digitaliseringen, EU:s nyckelkompetenser med tonvikt på vardagskompetens och social- och lärandekompetens vilket innebär bland annat att ge redskap för hälsa, säkerhet, samarbete, människorelationer, miljömässig hållbarhet.

I och med att landskapslag om barnomsorg och grundskola (2020:32) träder i kraft kommer barnomsorgen att ligga under utbildningsväsendet. Det här innebär att ansvaret för barnomsorgen på landskapsregeringsnivå överförs från social- och miljöavdelningen / socialvårdsbyrån till utbildnings- och kulturavdelningen / utbildningsbyrån fr.o.m. 1.1.2021.

Beslut

Landskapsregeringen konstaterar att kommittén har slutfört sitt uppdrag och beslöt därför befria medlemmarna från deras uppdrag.

Landskapsregeringen beslöt anteckna förslaget till läroplan till kännedom och beslöt att förslaget ska skickas på remiss enligt sändlista, **bilaga 3 S220E40**.

Remisstiden utgår den 15.3.2021. Remissvar skickas till registrator@regeringen.ax eller Ålands landskapsregering, Utbildnings- och kulturavdelningen, Utbildningsbyrån, Pb 1060, AX-22111 Mariehamn. Av remissvaret ska hänvisning till ärendenummer *ÅLR 2020/9838* och rubriken *Remiss läroplan barnomsorgen framgå*.

10 december 2020

Sammanfattning

Kommittén för revideringen av förundervisningens grunder har varit tillsatt under perioden 13.11.2018–31.12.2020.

Medlemmarna i gruppen har varit följande:

- Alexandra Andersson, daghemsföreståndare/Sunds kommun
- Pamela Sjödahl, barnomsorgschef/Mariehamns stad
- Maria Stenberg-Haug, daghemsföreståndare/Jomala kommun
- Camilla Pada, barnomsorgsledare/Lemlands kommun (under tiden 13.11.2018–31.8.2019)
- Per Leino, barnomsorgsledare/Lemlands kommun (under perioden 10.12.2019–31.12.2020)
- Ulla Rindler-Wrede, specialsakkunnig/Ålands landskapsregering (under tiden 13.11.2018–31.10.2019)
- Andrea Björnhuvud, specialsakkunnig/Ålands landskapsregering (under tiden 1.11.2019–31.12.2020)

Representanten för Ålands landskapsregering har fungerat som ordförande och sammankallare.

Kommittén har haft totalt 33 möten. Med anledning av personalbyten har arbetet dragit ut på tiden. Kommitténs huvudsakliga arbete har skett under år 2020.

Arbetsgruppen har i sitt arbete hört sakkunniga och verksamma inom barnomsorgen i landskapet. Arbetsgruppen har i sitt arbete med läroplanen beaktat samordningen med grundskolans läroplan, tydliga målsättningar, samarbete med skolan och det övriga samhället, digitaliseringen, EU:s nyckelkompetenser med tonvikt på vardagskompetens och social- och lärandekompetens vilket innebär bland annat att ge redskap för hälsa, säkerhet, samarbete, människorelationer, miljömässig hållbarhet.

Arbetsgruppen har bjudit in sakkunniga och verksamma inom barnomsorgen i landskapet vid två tillfällen den 24.1.2020 och den 22.10.2020. Vid tillfällena har man behandlat delar av läroplanen (i första hand nyckelkompetenserna och lärområdena) och gruppen har erhållit värdefull input. Gällande fritidshemsverksamheten har också input begärts in från verksamhetsansvariga. Arbetsgruppen har även granskat motsvarande styrdokument i Sverige och Finland.

Andrea Björnhuvud

Specialsakkunnig i barnomsorg, Utbildningsbyrån

Bilaga

- Förslag till läroplan för barnomsorgen

Förslag till:
Läroplan för barnomsorgen
i landskapet Åland

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	3
2. BARNOMSORGENS UPPDRAG OCH ALLMÄNNA MÅL	4
2.1 Styrdokument	4
2.2 Leken	4
2.3 Det livslånga lärandet och nyckelkompetenserna	4
2.4 Hållbar utveckling	8
2.6 Planering, utvärdering och utveckling	8
3. BARNOMSORGENS RIKTLINJER OCH VÄRDEN	10
3.1 Verksamhetskultur och värdegrund	10
3.2 Jämlikhet, demokrati och normkreativt förhållningssätt.....	10
3.3 Den pedagogiska miljön	11
3.4 Pedagogernas roll.....	11
3.5 Mångsidiga arbetssätt.....	11
3.5 Barnets styrkor lyfts genom positiv pedagogik	11
3.6 Samarbete	12
4. PLANERING OCH GENOMFÖRANDE AV DEN PEDAGOGISKA VERKSAMHETEN	13
4.1 Lärområden i barnomsorgen.....	14
4.2 Lärområden i förundervisningen	17
4.2.2 Samarbete med skolan.....	19
5. STÖD FÖR BARNNS UTVECKLING OCH LÄRANDE	20
5.1 Barnhälsa	20
5.2 Arbetsgången inom stöd för utveckling och lärande.....	20
5.3 Stöd till barn med annat modersmål än svenska	21
6. FRITIDSHEMSVERKSAMHET.....	22
6.1 Beskrivning av fritidshemsverksamhet	22
6.2 Utvärdering av verksamheten	23
6.3 Fritidshemsverksamhet för barn med stöd för lärande och skolgång.....	24

1. INLEDNING

Landskapet Åland har antagit en ny landskapslag om barnomsorg och grundskola¹. För att uppnå en för Åland enhetlig barnomsorg och förundervisning ger Ålands landskapsregering ut en läroplan för barnomsorgen. Läroplanen träder i kraft 1.8.2021 och är *avsedd för hela barnomsorgens verksamhet*.

I arbetet med läroplanen har en kommitté varit tillsatt. Motsvarande styrdokument i de nordiska länderna har granskats och sakkunniga samt övriga berörda på Åland har hörts. Den sammanvägda kunskapen har sedan sammanställts till en helhet som passar åländska förhållanden.

Läroplanen ska komplettera och konkretisera barnomsorgens målsättningar enligt landskapslagen om barnomsorg och grundskola. Läroplanen ska främja barnets livslånga lärande, arbetet med den pedagogiska verksamheten och stödja utveckling och lärande. Målet med läroplanen är att ge en likvärdig utgångspunkt inför skolstarten för alla barn på Åland. Läroplanen är ett arbetsverktyg för pedagoger i utformningen av den pedagogiska verksamheten.

Att delta i barnomsorgsverksamhet har visat sig ha fördelar både på individuell- och samhällsnivå. En utvecklad barnomsorg minskar behovet av utökade sociala och pedagogiska insatser och ger mer inkluderande samhällen. Utgående från studier har man kunnat se att barn som deltagit i barnomsorg under mer än ett år fick bättre resultat i språk och matematik i skolan. Barnomsorgen är ett viktigt verktyg för att bekämpa ojämlikhet och utbildningsfattigdom.²

¹ LL om barnomsorg och grundskola (2020:32)

² Proposal for a Council Recommendation in High Quality Early Childhood Education and Care Systems, 24.4.2019, nr. 7976/19, s. 3.

2. BARNOMSORGENS UPPDRAG OCH ALLMÄNNA MÅL

Barnomsorgen har som uppdrag att skydda och främja barnets rätt till en god och trygg barndom. Pedagogiken i barnomsorgen bygger på uppfattningen om barndomens egenvärde, respekt för livet, de mänskliga rättigheterna och en hållbar livsstil. Barnomsorgen ska genom pedagogisk verksamhet, lekmöjligheter och god omsorg vara ett stöd för vårdnadshavarna i deras ansvar för barnets fostran³. Verksamhetspråket i barnomsorgen är svenska.

Barnomsorgen främjar barnets utveckling och lärande, arbetar för jämlikhet samt förebygger marginalisering. De färdigheter som barnet tillägnar sig i barnomsorgen stärker dess möjlighet till delaktighet i samhället. Det finns naturliga kontakter till både utbildningsväsendet och sociala sektorn⁴. Barnomsorgen består av pedagogik och omsorg och lägger grunden till det fortsatta lärandet.

Förundervisningen är en del av barnomsorgen och ges året innan läroplikten inleds. Förundervisningen kan organiseras som åldersintegrerad alternativt åldersenhetlig verksamhet, under ledning av lärare i barnomsorg/förundervisning.

2.1 Styrdokument

Barnomsorgens verksamhet styrs av landskapslagen om barnomsorg och grundskola. Övriga styrdokument inom barnomsorgen är *läroplan för barnomsorgen*, kommunens *utbildningsstadga* och *arbetsplanen*. Läroplanen kompletterar och konkretiserar den övergripande målsättningen för barnomsorgen som lagen anger. Utbildningsstadgan innehåller de allmänna grunderna för barnomsorgens och grundskolans verksamhet i kommunen. Verksamheter inom barnomsorgen ska ha en *arbetsplan* som beskriver verksamhetens genomförande, uppföljning och utvärdering. Rekommendationer om arbetsplanens utformning ges av landskapsregeringen.

Även privat barnomsorg omfattas av ovan beskrivna styrdokument⁵.

2.2 Leken

Leken är central inom barnomsorgsverksamheten och har ett obestridligt egenvärde. Leken är barnets värld och arbete. Den ger tillfredsställelse, glädje och nöje och dess betydelse för barnets välbefinnande, utveckling och lärande ska beaktas i all planering av verksamheten.

Leken är ett sätt att bearbeta och få kunskap om omvärlden. Genom lek lär sig barnet att skapa relationer och lösa problem och konflikter. Barnet lär sig sociala normer och roller och utvecklar sin identitet och självkänsla. I leken ges barnet även möjlighet att utveckla sin fin- och grovmotorik och uppleva rörelseglädje. Leken utvecklar även kommunikativ förmåga, fantasi och ger barnet möjlighet att uttrycka känslor. Leken har fysisk, psykologisk, pedagogisk och social betydelse för barnets utveckling.

2.3 Det livslånga lärandet och nyckelkompetenserna

Rätt till god, inkluderande utbildning och livslångt lärande⁶ är den första principen enligt Europeiska kommissionens pelare för sociala rättigheter. Barnomsorgen har en viktig roll i grundläggandet av det livslånga lärandet. Ett livslångt lärande innebär att lärandeprocessen fortgår i alla åldrar, inom alla

³ LL om barnomsorg och grundskola 1 §, del II.

⁴ Proposal for a Council Recommendation in High Quality Early Childhood Education and Care Systems, 24.4.2019, nr. 7976/19, s. 3.

⁵ LL om barnomsorg och grundskola, 30–31 §§, del II.

⁶ Meddelande från EU-kommissionen: En europeisk pelare för sociala rättigheter COM (2017)

livsområden och att lärandeförutsättningarna utvecklas i ett tidigt skede och befästs genom hela utbildningssystemet.

I det livslånga lärandet har nyckelkompetenser, som den vuxna individen kan ha nytta av, utformats. De nyckelkompetenser som anges av EU-kommissionens syftar till att lägga grunden för mer jämlika och demokratiska samhällen. Nyckelkompetenserna stöder utvecklingen av individens mångsidiga kompetens. Med mångsidig kompetens avses en helhet som består av kunskaper och färdigheter, värderingar, attityder och vilja. EU-kommissionens rekommendationer för nyckelkompetenser är de kompetenser som alla individer behöver för personlig tillfredsställelse och utveckling, social inkludering och aktivt medborgarskap⁷.

Läroplanen utgår från lärandet som en process där barnet tillägnar sig kunskaper och färdigheter i växelverkan med andra barn, pedagoger och den närmaste omgivningen. Lärandet är en helhetsbetonad process som innefattar handlingar, känslor, sinnesförnimmelser, fysiska upplevelser och tankar.

I barnomsorgen lär sig barnet på många olika sätt, till exempel genom att leka, röra på sig, utforska, skapa och uttrycka sina upplevelser. Positiva känsloupplevelser, glädje och nyskapande verksamhet främjar och sporrar barnet att utvecklas och väcker barnets lust att lära.

Mångsidig kompetens löper som en röd tråd genom läroplanen för barnomsorgen och läroplanen för grundskolan. Beskrivningen av kompetenserna i läroplanen har anpassats för barnomsorgen. I barnomsorgen arbetas systematiskt med olika lärområden, ett arbete som i sin tur bidrar till barnets utveckling av mångsidig kompetens.

⁷ EU kommissionens förslag till rekommendation om nyckelkompetenser för livslångt lärande.COM (2018) 24 final.

De åtta kompetenserna enligt läroplanen:

- A. Multilitteracitet
- B. Kommunikativ kompetens
- C. Vardagskompetens
- D. Digital kompetens
- E. Lärande och social kompetens
- F. Kulturell kompetens
- G. Entreprenörskompetens
- H. Medborgerlig kompetens

Nedan ges en presentation av de olika nyckelkompetenserna och vad de kan innebära inom barnomsorgen. Pedagogernas⁸ roll är att handleda och stödja barnet i utvecklingen mot mångsidig kompetens.

A. Multilitteracitet: *"Utveckla en förmåga att förstå och bli förstådd"*

Multilitteracitet innebär förmågan att förstå sin omvärld och göra sig förstådd. Det innefattar även bildkunskap, symbolspråk och mediekunskap. I verksamheten innebär det till exempel att förstå bilder och symboler, att samtala eller söka information med digitala verktyg.

B. Kommunikativ kompetens: *"Utveckla barnets förmåga att kommunicera, uttrycka sig och förstå andra"*

Kommunikativ kompetens innebär att förstå och kunna kommunicera med andra. Det innefattar även förmågan att reflektera över sina egna värderingar och attityder samt att lyssna och förstå andras sätt att se på saker. I verksamheten innebär det till exempel att uttrycka sig, lyssna in andra, argumentera, diskutera och genom till exempel sagor succesivt öka sitt ordförråd.

⁸ Pedagogerna syftar till alla som arbetar pedagogiskt i barnomsorgen.

C. **Vardagskompetens:** *”Utveckla sin förmåga att ta hand om sig själv och skapa en hållbar livsstil”*

Vardagskompetens innebär förmågan att ta hand om sig själv och öka sin självständighet, att skaffa sig redskap att stärka färdigheter som hör samman med både fysiskt och psykiskt välbefinnande, säkerhet och trygghet. Det innefattar också matematiskt tänkande och problemlösning i vardagen, förståelse för och resonemang kring rätt och fel, empati och att respektera sin egen och andras integritet. Dessutom inrymmer kompetensen även förståelse för hållbarhet och vikten av en positiv syn på framtiden. I verksamheten handlar det bland annat om lek, fysisk aktivitet, självständighet i vardagen, lära sig be om och ta emot hjälp, vila och god kost.

D. **Digital kompetens:** *”Utveckla sin förmåga att kommunicera digitalt”*

Digital kompetens i barnomsorgen innebär att få möjlighet att använda digitala verktyg för informationssökning och kreativt arbete, enklare programmering och att bedöma trovärdigheten i information. Det innebär att man i verksamheten använder digitala verktyg på ett medvetet sätt som gynnar lärande. Kompetensen innebär förmågan att kunna använda digitala verktyg och hantera olika medier samt ha ett kritiskt och ansvarsfullt förhållningssätt.

E. **Lärande och social kompetens:** *”En process som leder till utveckling av lärande och hur man förhåller sig till sig själv, sina medmänniskor och sin omgivning”*

Lärande och social kompetens innebär förmågan att förstå sociala koder, att samarbeta, vara lyhörd och att på ett konstruktivt sätt föra fram sina åsikter. Barnet får möjlighet att skapa förtroende och goda relationer samt kunna synliggöra och vara medveten om sitt eget lärande och sin utveckling. Det innefattar också att ha förmågan att effektivt hantera tid och information, hantera konflikter samt att hantera och kontrollera känslor. I verksamheten innebär kompetensen bland annat att lära sig skilja på ditt och mitt, att leka i grupp och bli medveten om och balansera sina styrkor.

F. **Kulturell kompetens:** *”Utveckla sin förståelse för hur idéer och tankar uttrycks kreativt och förmedlas i olika kulturer”*

Kulturell kompetens innebär att ha inblick i, förståelse och respekt för hur egna och andras idéer och tankar uttrycks och förmedlas i olika kulturer. Bildkonst, drama, musik och rörelse är uttrycksätt som har stor betydelse för lärande och utveckling. I verksamheten innebär det att i leken få sjunga, dansa, fantisera, dramatisera, pröva på olika konstuttryck och skapande, samt få ta del av olika kulturer och traditioner.

G. Entreprenörskompetens: *”Utveckla sin förmåga att reagera på möjligheter och idéer och omvandla dem till nyskapande verksamhet”*

Entreprenörskompetens innebär förmågan att vara kreativ och tänka lösningsorienterat, att ha en initiativförmåga och uthållighet och se sina möjligheter utifrån de styrkor man har. Det innefattar uppfinningsrikedom, datalogiskt tänkande⁹, beslutsamhet och motivation. I verksamheten innebär kompetensen att bland annat att skapa och fantisera och att uthålligt pröva sig fram i olika problemlösningssituationer.

H. Medborgerlig kompetens: *”Utveckla förmågan att uppträda som en ansvarsfull medborgare och delta i samhällslivet”*

Medborgerlig kompetens innebär förmågan att delta, påverka och bidra till ett demokratiskt samhälle och en hållbar framtid. Kompetensen innefattar även förståelse för gemensamma regler och överenskommelser, för de konsekvenser ens egna val och handlingar har och även förståelsen för principerna för hållbarhet och kunskap om samhället. I verksamheten innebär det att visa hänsyn, våga och vilja göra sig hörd, uppleva delaktighet och känna sig värdefull.

2.4 Hållbar utveckling

Den åländska utbildningen ska präglas av hållbarhet, entreprenörskap, digitalisering, flexibilitet, jämlikhet och integration. En bärkraftig samhällsutveckling är en del av det åländska samhällets ursprung.¹⁰

Barnomsorgen ska bidra till att bygga upp barnets positiva framtidstro och fästa uppmärksamhet vid vikten av en hållbar livsstil. Hållbarhet ska utifrån barnets utvecklingsnivå genomsyra hela barnomsorgens verksamhet. Barnet ska ges möjlighet att utveckla kunskaper om hur olika val som människor gör bidrar till eller hindrar en hållbar utveckling – såväl ekonomisk och social som miljömässig. Detta då barn växer upp med snabba förändringar i sin omvärld.

2.6 Planering, utvärdering och utveckling

Barnet ska ges möjlighet att delta i planeringen av barnomsorgens verksamhet och i valet av arbetssätt. Detta främjar barnets delaktighet i vardagen och stödjer utvecklingen av förmågan att ta initiativ och ansvar. Barnets lärande gynnas av att barnet får vara delaktigt i hela sin lärandeprocess och vet vad som förväntas. Verksamheten utvecklas av pedagogerna tillsammans med barnen.

Pedagogisk utvärdering i barnomsorgen har två syften: den används som en del i planeringen och utvecklingen av den pedagogiska verksamheten och för att stödja barnets utveckling och lärande. Utvärderingen är en helhet bestående av all observation, dokumentation och reflektion, vilken görs av pedagogerna tillsammans med barnen.

Pedagogisk dokumentation

Pedagogisk dokumentation är ett förhållningssätt och ett kollaborativt arbetssätt. Det innebär att pedagogerna är nyfikna på barnets utforskande av olika fenomen samt barnets frågor som väcks i samband med utforskandet. Det som händer mellan barnet, pedagogerna och den pedagogiska miljön i verksamheten dokumenteras med hjälp av till exempel foto, film eller papper och penna, vilket hjälper till att synliggöra barnets utveckling och lärandeprocess.

⁹ Datalogiskt tänkande innebär logiskt tänkande, en förmåga att känna igen mönster, bryta ner problem och sortera bort detaljer.

¹⁰ För mera information se; www.barkraft.ax

Dokumentationen blir pedagogisk genom reflektion, vilken skapar förbindelser mellan det som har hänt, nuet och det som är på väg att hända. Reflektion är därför ett viktigt begrepp inom pedagogisk dokumentation och handlar om pågående föränderliga tankeprocesser.

Systematiskt kvalitetsarbete

Kommunen ska följa upp och utvärdera barnomsorgen i kommunen. Utvärdering och utveckling av barnomsorgens kvalitet kan struktureras med hjälp av olika kvalitetsmodeller. En kvalitetsmodell kan ge stöd i självutvärdering och kvalitetsledning samt fungera som verktyg för en strukturell och innehållsmässig utvärdering av barnomsorgen¹¹.

Landskapsregeringen har det övergripande ansvaret för utvecklingen av barnomsorgen. Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet är tillsynsmyndighet för barnomsorgen.

¹¹ För inspiration och mer information se: Grunder och rekommendationer för utvärdering av småbarnspedagogikens kvalitet. Nationella centret för utbildningsutvärdering, publikationer 3:2019.

3. BARNOMSORGENS RIKTLINJER OCH VÄRDEN

3.1 Verksamhetskultur och värdegrund

Verksamhetskulturen ska främja en trygg, säker, hälsosam och inspirerande miljö med arbetsro.¹² Särskild uppmärksamhet ska ägnas åt att tidigt identifiera hinder för utveckling och lärande och att sätta in stödfunktioner i förebyggande syfte. Undervisning och fostran är inkluderande och ordnas i samarbete med vårdnadshavarna¹³. Varje barn har rätt till lärande som kännetecknas av uppmuntrande respons och rättvist bemötande. God omsorg är grunden för barnets välmående och lärande och är en viktig del i den dagliga verksamheten. Barnet ska bemötas utifrån sina egna förutsättningar, erfarenheter, upplevelser och tankar.

Värdegrunden för barnomsorgen baserar sig på de allmänna principerna i FN:s konvention om barns rättigheter, landskapslagen om barnomsorg och grundskola och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Det innebär att barnets bästa ska komma i första hand, att barnet har rätt att må bra, få omvårdnad och skydd, att barnets åsikter ska beaktas samt att barnet ska behandlas jämlikt och likvärdigt och att barnet inte får diskrimineras. FN:s barnkonvention ger juridisk grund för barnomsorgens verksamhet.

Verksamheten i barnomsorgen syftar till att främja alla barns utveckling och lust att lära. Verksamheten ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som samhället vilar på. Pedagogerna har en viktig roll som påverkare och ska främja aktning för människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan könen, samt solidaritet mellan människor.

3.2 Jämlikhet, demokrati och normkreativt förhållningssätt

Barnomsorgen har sin grund i det åländska samhällets demokratiska värderingar där utgångspunkten är jämlikhet och alla människors lika värde. Barnomsorgen ska främja förståelse för andra människor och stödja utvecklingen av empatisk förmåga. Att lära sig tillsammans över språk-, kultur-, religions- och livsåskådningsgränserna skapar förutsättningar för gemenskap och en positiv inställning till utveckling i samhället.

Barnomsorgen arbetar utgående från ett normkreativt förhållningssätt, vilket innebär att vara medveten om, synliggöra och sträva efter att förändra normer som begränsar människors handlingsutrymme, bidrar till diskriminering och strider mot de mänskliga rättigheterna. Barnomsorgen ska aktivt motverka kränkande handlingar och intolerans och pedagogerna ska vara goda förebilder.

Ett normkreativt arbetssätt har en främjande del, där pedagogerna arbetar för att varje barn ska känna sig representerat och respekterat och en ingripande del där pedagogerna ska agera vid uteslutning eller andra osakligheter som kan kopplas till diskrimineringsgrunderna¹⁴.

¹² Verksamhetskulturen omfattar handlings sätt, beteendemönster och värden, principer och kriterier som verksamhetens kvalitet vilar på. Verksamhetskulturen omfattar enhetens historiskt och kulturellt formade sätt att arbeta. Det är viktigt att skapa och utveckla en gemensam verksamhetskultur som bygger på principerna som läroplanen beskriver.

¹³ LL om barnomsorg och grundskola, 3 §, del I.

¹⁴ LL om barnomsorg och grundskola, 5 § del I.

3.3 Den pedagogiska miljön

Mångsidiga och välfungerande lärmiljöer främjar trygghet, inlärning och utveckling. Barnets idéer ska tas tillvara och synliggöras i lärmiljöerna.

Lärmiljöer innefattar de lokaler, platser, grupper och aktiviteter där lärandet sker, såväl inne som ute. I lärmiljöerna inkluderas också redskap, tjänster och material som används i verksamheten. Utöver det ska barnets egna erfarenheter, kunskaper, intressen och individuella behov beaktas. Lärmiljöerna ska vara trygga och hälsosamma och ge barnet möjlighet att leka och arbeta i en lugn och avslappnad atmosfär.

3.4 Pedagogernas roll

Alla som arbetar i barnomsorgen ska vara goda förebilder och följa de riktlinjer och värden som läroplanen anger. Pedagogerna ska bidra till att genomföra barnomsorgens uppdrag, vilket är att främja utveckling och lärande samt erbjuda barnet trygg omsorg.

Pedagogerna arbetar för förverkligande av barnomsorgens mål inom de olika lärområdena. De ska aktivt och medvetet påverka och stimulera barnet att efterhand omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dem komma till uttryck i praktisk vardaglig handling i olika sammanhang.

I pedagogernas yrkeskompetens ingår att uppfatta pedagogiska möjligheter i olika situationer. Det innebär bland annat att hålla sig uppdaterad inom sitt yrkesområde, att kunna se barnets initiativ och känslotillstånd och flexibelt anpassa sitt agerande därefter. Pedagogernas roll är att stödja barnet i att pröva och använda olika arbetssätt i mindre och större grupper samt självständigt.

Pedagogerna bidrar till att barnet utvecklar en förståelse för sig självt och sin omvärld. Utforskande, nyfikenhet och lust att leka och lära ska utgöra grunden för pedagogiken. Pedagogerna ska ta tillvara barnets tankar och idéer för att skapa variation i lärandet.

3.5 Mångsidiga arbetssätt

Leken ska alltid vara barnomsorgens främsta pedagogiska metod. Det finns en lekdimension i lärandet och en lärandedimension i leken. Barnomsorgens uppdrag och mål samt barnets ålder, behov, förutsättningar och intressen ska styra valet av arbetssätt. Barn lär sig naturligt genom aktiverande arbetssätt som främjar kreativitet och delaktighet. Exempel på detta är spontan och ledd lek, utforskande, fysisk aktivitet och att uppleva och uttrycka sig inom de olika konstformerna.

Barnomsorgen ska ta tillvara vardagsrutiner för att stödja och utveckla barnets kunskaper och färdigheter. Arbetssätten ska vara mångsidiga och vara både verktyg och föremål för lärandet. Barnet ska vara delaktigt i planeringen och i valet av arbetssätt enligt sina förutsättningar. Barnet ska få möjlighet att utforska sin omgivning med alla sina sinnen och hela sin kropp.

3.5 Barnets styrkor lyfts genom positiv pedagogik

Positiv psykologi är en gren inom psykologin och en vetenskap som intresserar sig för hur faktorer, styrkor och personlighetsdrag påverkar vårt välmående. Positiv psykologi definieras som ett komplext tillstånd och handlar inte bara om att känna glädje eller lycka. Grundtesen är att det finns fem huvudfaktorer som är indikatorer på människors välbefinnande. De har förkortats **PERMA**¹⁵:

¹⁵ Seligman Martin, amerikans professor och känd pionjär inom positiv psykologi.

Fagerlund, Åse, FD, PsI. www.positivpsykologi.fi

- **Positiva känslor** - individens positiva känslotillstånd såsom glädje eller att känna sig tillfreds.
- **Engagemang och flow** - hur engagerad individen är i olika aktiviteter.
- **Goda Relationer** - välbefinnande uppstår mycket ofta tillsammans med andra människor. Människor med rika sociala relationer mår bättre än andra.
- **Meningsfullhet** - att känna mening i livet är viktigt och är till stor del en subjektiv upplevelse. Vad som upplevs som meningsfullt av en individ behöver inte göra det för en annan.
- **Arbete väl utfört** - att lyckas med något är en viktig pusselbit för att känna riktigt välbefinnande.

Utgående från den positiva psykologin kan konkreta verktyg för positiv pedagogik skapas, där fokus ligger på hur man kan ta tillvara barnets styrkor, motivation och glädje i lärandet. Positiv psykologi ska genomsyra verksamheten med målet att stödja och utveckla den psykiska hälsan och välbefinnandet hos barn och vuxna.

3.6 Samarbete

Barnomsorgen ska främja olika former av samarbete för att gynna barnets utveckling, lärande och delaktighet.

Barnomsorgen ska skapa förtroendefulla relationer med vårdnadshavarna som bär huvudansvaret för barnets fostran, lärande och utveckling. Vårdnadshavarnas kännedom om det egna barnet ska tillsammans med pedagogernas yrkesmässiga kunskaper och erfarenhet, ligga till grund för en respektfylld dialog med barnets bästa för ögonen. Barnets och vårdnadshavarnas livsåskådning ska beaktas och respekteras i planeringen av barnomsorgsverksamheten.

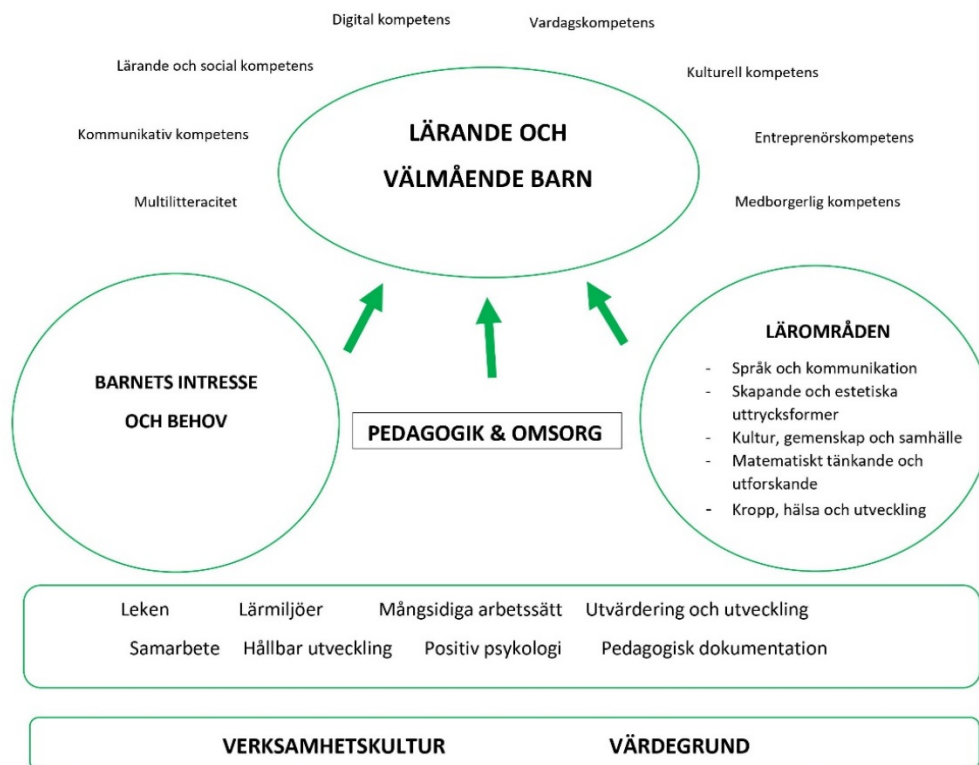
Barnomsorgen ska samarbeta med rådgivningspersonalen, barnskyddet samt med andra aktörer inom hälsovården och socialvården. Vikten av samarbetet ökar om någon av aktörerna känner oro för barnets utveckling eller välbefinnande samt när barnets stöd planeras och ordnas. En tidig identifiering av barnets behov av stöd är viktigt och pedagogernas observationer är en viktig del av bedömningen av barnets helhetsmässiga utveckling och lärande.

För att få till en helhetsskapande verksamhet i barnomsorgen kan samarbete ske även med andra aktörer i samhället. Barnomsorgen kan nyttja resurser i närsamhället genom att besöka andra verksamheter och bjuda in externa sakkunniga, till exempel biblioteks-, idrotts- och kulturväsendet, polisen och andra aktörer i närmiljön.

Samarbetet med skolan beskrivs närmare under punkt 4.2.2.

4. PLANERING OCH GENOMFÖRANDE AV DEN PEDAGOGISKA VERKSAMHETEN

Den pedagogiska verksamheten ska, i samverkan mellan barn och pedagoger, förverkligas genom en helhetsskapande metod med mål att främja barnets lärande och välbefinnande samt mångsidiga kompetens.

Bilden ska läsas nerifrån och upp. Värdegrunden och verksamhetskulturen utgör basen för verksamheten. All verksamhet ska bygga på en verksamhetskultur som omfattas av barnomsorgens värdegrund. Verksamheten ska omfatta pedagogiska lärmiljöer och mångsidiga arbetssätt samt vara inspirerad av positiv psykologi och hållbar utveckling. Barnets intressen och behov ska tillsammans med lärområdena utgöra utgångspunkten för planeringen av verksamheten. En förutsättning för kvalitativ pedagogisk verksamhet är kompetenta och närvarande pedagoger, systematisk dokumentation, utvärdering och utveckling.

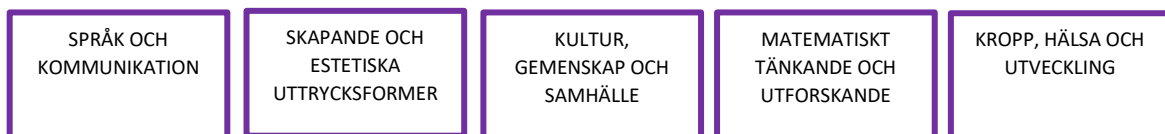
För barn som omfattas av särskilt stöd ska en individuell plan för hur undervisningen ska ordnas utarbetas.

4.1 Lärområden i barnomsorgen

Lärområdena beskriver den pedagogiska verksamhetens centrala mål och innehåll.

Lärområdena styr hur pedagogerna tillsammans med barnen ska planera och genomföra en mångsidig och helhetsskapande pedagogisk verksamhet med tematisk inriktning. Kärnan i barnomsorgspedagogiken är att insikter och förmågor alltid övas och utvecklas i ett naturligt sammanhang genom leken. Arbetet med olika teman i verksamheten ska utgå från barngruppens intressen och kan till exempel växa fram i samband med lekar, sagor, utflykter och dagliga samtal.

Lärområdena är indelade i fem likvärdiga helheter. Fördjupningsmålen för förundervisningen beskrivs i kapitel 4.2.

Språk och kommunikation

Barnomsorgen har som uppdrag att stödja utvecklingen av barnets språkliga kunskaper och färdigheter samt språkliga identitet¹⁶. Språklig uttrycksförmåga behövs för att kommunicera med andra, uttrycka sig och skaffa information. Systematisk språkträning enligt en validerad metod gynnar barnets språkutveckling och bör tillämpas i verksamheten från tidig ålder. Den språkliga miljön ska vara berikande och möjliggöra en dialog där alla barn kan delta. Tillgång till och användning av litteratur är en viktig ingrediens i den språkliga miljön.

Barnomsorgens mål

- Väcka barnets språkliga intresse
- Ge barnet möjlighet att genom systematisk språkträning utforska språket
- Öka barnets språkförståelse
- Stödja barnets utveckling av ett rikt ordförråd
- Ge barnet möjlighet att få lyssna, uttrycka sig och öva taltur
- Hjälpa barnet att sätta ord på sina tankar och återberätta
- Erbjuda olika sätt att kommunicera på såsom tecken, bildstöd och sociala berättelser
- Ge barnet möjlighet att uttrycka och kommunicera känslor

¹⁶ Språket är en viktig del av vår identitet. Med hjälp av språket tänker vi på, talar vi om, förklarar vi för oss själva och för andra hur vi uppfattar omvärlden. Det är viktigt att språket är adekvat som verktyg för att bygga upp oss själva.

Skapande och estetiska uttrycksformer

Barnomsorgen har som uppdrag att systematiskt stödja utvecklingen av barnets musikaliska, visuella, verbala och kroppsliga uttrycksförmåga och att låta barnet bekanta sig med traditioner, kulturarv och olika konstarter. Barnet ska ges möjlighet att prova på olika uttrycksformer på ett kreativt sätt.

Att uppleva olika konstformer främjar barnets förutsättningar för lärande, sociala färdigheter, positiva självbild och förmåga att förstå och strukturera sin omvärld.

Barnomsorgens mål

- Ge barnet möjlighet att använda och utveckla sin fantasi
- Erbjud barnet möjlighet att sjunga, skapa musik och använda instrument
- Erbjud barnet möjlighet att uttrycka sig genom bildkonst och slöjd
- Inspirera barnet att uttrycka sig verbalt och kroppsligt med hjälp av till exempel drama, dans, lek och rörelse
- Ge barnet möjlighet att uppleva kulturutbudet i närmiljön

Kultur, gemenskap och samhälle

När barnet börjar i barnomsorgen blir livsmiljön utanför hemmet större. Utöver det egna hemmets traditioner, vanor, värderingar och åskådningar möter barnet också andra sätt att tänka och handla. Livsåskådning i barnomsorgen innebär att man bekantar man sig med olika religioner och åskådningar. Barnomsorgens uppdrag är att utveckla barnets förmåga att förstå mångfalden i närmiljön och att öva sig att fungera i den. Uppdraget betraktas ur olika perspektiv: etiskt tänkande, närmiljöns förflutna, nutid och framtid samt media.

Barnomsorgens mål

- Främja barnets förmåga till samarbete och hänsyn
- Hjälpa barnet att skapa och upprätthålla relationer
- Främja kunskap om närmiljön och åländsk kultur och traditioner
- Informera om vikten av att ta hand om naturen, hållbarhet och återvinning
- Ge barnet möjlighet att demokratiskt delta och förmedla sina åsikter
- Stödja barnets förmåga att förstå rätt och fel, samt hur de egna valen påverkar andra
- Stödja barnet förmåga att visa hänsyn och utveckla sin empati
- Medvetandegöra människors olikheter och lika värde
- Låta barnet använda digitala verktyg på ett medvetet sätt som främjar lärande
- Låta barnet pröva på digitala verktyg och reflektera över innehåll och trovärdighet
- Låta barnet bekanta sig med regler för hur man för sig säkert i trafiken
- Låta barnet bekanta sig med olika religioner och åskådningar (Landskapsregeringen ger närmare anvisning angående livsåskådning i barnomsorgen)

Matematiskt tänkande och utforskande

Barnomsorgen har som uppdrag att ge barnet möjlighet att utforska, strukturera och förstå sin omgivning. Barnet uppmuntras att röra sig i naturen och den byggda miljön¹⁷. Barnomsorgen stödjer utvecklingen av barnets matematiska tänkande och stärker en positiv inställning till matematiken.

Barnomsorgens mål

- Väcka barnets matematiska intresse och uppmärksamma matematiken i vardagen och den omgivande miljön
- Befästa grundläggande matematiska begrepp hos barnet
- Erbjud barnet erfarenhet av att experimentera, konstruera, laborera, mäta och väga
- Uppmärksamma tekniska lösningar i vardagen
- Visa hur man sorterar, klassificera och hitta mönster
- Bekanta sig med tidsbegrepp

Kropp, hälsa och utveckling

Barnomsorgen har som uppdrag att tillsammans med vårdnadshavarna lägga grunden för en livsstil som värnar om hälsa och välbefinnande och främjar fysisk aktivitet. Barnet uppmuntras till utveckling mot ett mer självständigt jag. Barnomsorgen ska inspirera till rörelseglädje hos barnet men också berätta för barnet om vikten av, samt ge möjlighet till, vila och återhämtning. Tillräcklig fysisk aktivitet är viktigt för barnets sunda uppväxt, utveckling, lärande och välbefinnande.

Barnomsorgens mål

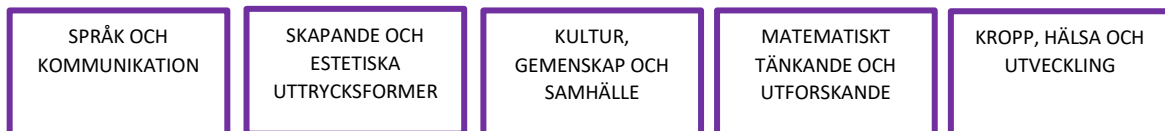
- Låta barnet lära känna sin egen kropp och dess fysiska förutsättningar. Det innefattar bland annat kroppsuppfattning, kondition, koordination, öga-handkoordination och grundläggande motoriska färdigheter
- Stärka barnets självkänsla och självständighet
- Medvetandegöra barnet om sin egen och andras kroppsliga integritet
- Främja ett positivt förhållningssätt till mat och ätande samt stödja hälsosamma matvanor
- Lyfta vikten av rörelse och återhämtning
- Utveckla fin- och grovmotoriken hos barnet i både fri och styrd lek

¹⁷ Den byggda miljön omfattar hela den fysiska miljön som människan omformat för sina behov: byggnader och gårdsområden, åkrar och ekonomiskogar, trafikleder och stationer, bostadsområden och stadskärnor.

4.2 Lärområden i förundervisningen

Lagen om barnomsorg och grundskola ger rätt till avgiftsfri förundervisning under minst 20 timmar per vecka under året innan läroplikten inleds. Syftet är att förbereda barnet för fortsatt utbildning. Förundervisningen ska utgå från barnet och stärka barnets positiva självbild och barnets uppfattning om sig själv som lärande individ. Förundervisningen är integrerad med den övriga verksamheten.

I förundervisningen görs en skolförberedande fördjupning inom de tidigare presenterade lärområdena för hela barnomsorgstiden. Leken är fortsättningsvis det centrala arbetssättet även i förundervisningen som ska genomföras tematiskt.

Språk och kommunikation

Förundervisningens uppdrag är att stödja utvecklingen av barnets språkliga färdigheter från en allmän uppfattning om språkets betydelse mot en mer detaljerad förståelse av språkets struktur och form. Det centrala är att väcka barnets intresse och nyfikenhet för talat språk och för kommande läs- och skrivinläring.

Förundervisningens mål

- Utveckla barnets förmåga att fråga och ifrågasätta, dra slutsatser av och bedöma vad som sägs
- Hjälpa barnet att inse vikten av att kunna läsa och skriva
- Fördjupa den systematiska språkträningen genom fokus på språkets uppbyggnad av ord, stavelser och ljud
- Ge barnet möjligheter att på ett lekfullt sätt producera egna berättelser
- Låta barnet träna på att använda penna och skriva
- Låta barnet bekanta sig med digitala verktyg

Skapande och estetiska uttrycksformer

Förundervisningens uppdrag är att låta barnet uppleva och uttrycka sig inom olika konstformer, vilket främjar barnets förutsättningar för lärande, sociala färdigheter, positiva självbild och förmåga att förstå och strukturera sin omvärld.

Förundervisningens mål

- Låta barnet träna på sin förmåga att planera och lösa problem på ett kreativt sätt och fördjupa sina kunskaper om konstruktioner, material och tekniker i slöjd genom att till exempel modellera, sy, bygga och snickra
- Uppmuntra barnen att tolka och beskriva sina tankar om konstverk, mediebilder, objekt i naturen osv.

Kultur, gemenskap och samhälle

Förundervisningens uppdrag är att reflektera över etiska val i vardagen, att utveckla och stärka barnets sociala färdigheter. Förundervisningen strävar till att ge barnet förståelse för att alla människor är en del av samhället.

Förundervisningens mål

- Aktivt stödja utvecklingen av barnets sociala kompetens (kamratskap, lekfärdigheter, samarbetsförmåga och gruppsamhörighet)
- Lyfta frågor kring demokrati och medbestämmande
- Bekanta sig med barnets rättigheter utgående från FN:s barnkonvention
- Skapa gemensamma förhållningsregler för verksamheten
- Uppmuntra barnet att reflektera över olika livsfrågor tillsammans med andra

Matematiskt tänkande och utforskande

Förundervisningens uppdrag är att fördjupa barnets matematiska kunskaper och intresse för matematik.

Förundervisningens mål

- Ge barnet möjlighet att på ett utforskande sätt utveckla sina matematiska färdigheter
- Fördjupa och stärka barnets grundläggande kunskap om matematiska begrepp
- Fördjupa och stärka barnets sifferkännedom i talen 1–10, antalsuppfattning och kunskap om tallinjen och ordningstalen
- Låta barnet arbeta fördjupande med tidsbegreppen såsom dygnstider, datum och klockan
- Låta barnet bekanta sig med enklare programmering
- Ge barnet möjlighet att dra slutsatser och fundera över orsakssammanhang
- Handleda barnet i olika sätt att söka information

Kropp, hälsa och utveckling

Förundervisningens uppdrag är att fortsättningsvis uppmuntra till en livsstil som värnar om barnets hälsa, välbefinnande, integritet och självständighet.

Förundervisningens mål

- Hjälpa barnet att utveckla sina sociala färdigheter såsom att i vardagen umgås med kompisar, ta hänsyn till andra och identifiera och behärska känslor
- Förbereda barnet på att klara sig självständigt i skolan såsom personlig hygien samt att hantera måltidssituationer och hålla reda på sina saker
- Informera barnet om rätten till ett tryggt liv, respektfullt bemötande och integritet
- Betona vikten av att be om och söka hjälp vid behov samt handla tryggt och säkert i vardagssituationer
- Ge barnet möjlighet att träna sin koncentration i ledda och fria aktiviteter
- Låta barnet öva på att förstå och följa instruktioner
- Ge barnet möjlighet att hitta strategier för det egna lärandet

4.2.2 Samarbete med skolan

Förundervisningen och grundskolan ska på ett förtroendefullt sätt samverka med varandra för att stödja elevens utveckling, livslånga lärande och skapa en innehållsmässig kontinuitet. Barnet i förundervisningen ska få bekanta sig med grundskolans nybörjarundervisning och den kommande skolmiljön.

Under året då barnet deltar i förundervisningen görs särskilda observationer inför barnets skolstart. Rutinerna för förundervisningens och skolans samarbete framgår i observationsmaterialets flödesschema. Materialet är ett för barnomsorgen gemensamt observationsmaterial, som kontinuerligt används av pedagogerna. Det skapar möjlighet att individualisera bemötandet av barnet, lyfta barnets styrkor och ge barnet det stöd som det behöver. Materialet kan användas som grund för utvecklingssamtal med vårdnadshavarna.

Barnomsorgen överför information till skolan så att de kan planera inför barnets skolstart på bästa sätt. Denna överföring av information kräver vårdnadshavarnas skriftliga samtycke.

Skolberedskap

Tidpunkten för skolstarten kan variera och vid behov kan barnets beredskap att börja i skolan övervägas. Här beaktas barnets sociala och emotionella mognad samt även kognitiv, språklig, matematisk, kroppslig och motorisk mognad. En viss självständighet i vardagssituationer samt intresse och nyfikenhet för lärandet underlättar skolstarten.

Speciallärarna i barnomsorgen genomför en skolberedskapsobservation och hänsyn tas till relationen mellan barnets beredskap och vad ett eventuellt uppskovsår i daghemmet kunde ge. Då alternativ diskuteras och övervägs ska vårdnadshavarna informeras i ett så tidigt skede som möjligt.

Vid skoluppskov uppgörs en individuell plan för barnets fortsatta lekande och lärande i barnomsorgen.

Vid en eventuell tidigarelagd skolstart ska vårdnadshavaren lämna in en ansökan till ansvarig nämnd i kommunen. Till en sådan ansökan bifogas ett pedagogiskt utlåtande från barnomsorgen och en utredning av skolpsykolog.

5. STÖD FÖR BARNNS UTVECKLING OCH LÄRANDE

Barnomsorgen ska bereda gynnsamma förutsättningar för barnets allsidiga utveckling genom att på olika sätt arbeta förebyggande och genom att erbjuda olika stödåtgärder. Barnet har rätt till en trygg pedagogisk miljö och till stöd för sin utveckling och sitt lärande. De olika insatserna kan ordnas gemensamt eller individuellt. Förverkligandet av stöd utgår alltid från barnets behov och förmåga. Alla barn ska, utgående från sina förutsättningar, få positiva erfarenheter och upplevelser av lärande så att deras självkänsla stärks.

5.1 Barnhälsa

Barnhälsan ska alltid utgå från barnets bästa. Målet är att barn- och elevhälsan som helhet, ska sträcka sig från barnomsorgen genom hela grundskolan, och ha samma grundläggande mål, uppdrag och princip för genomförandet. Inom barnomsorgen ska man värna om hela gemenskapens fysiska, psykiska och sociala trygghet. Barnet ska skyddas från våld, mobbning och andra former av trakasserier¹⁸. Barnhälsan ska arbeta förebyggande och främjande och upprätthålla barnens utveckling och lärande, goda psykiska och fysiska hälsa och sociala välbefinnande. Barnhälsan ska arbeta för att säkerställa tidigt stöd för den som behöver det och främja samarbete med barnens familj och andra närstående.

Varje barnomsorgsenhet ska ha en barnhälsoplan. Landskapsregeringen utfärdar närmare anvisningar om vad planen ska omfatta.

5.2 Arbetsgången inom stöd för utveckling och lärande

Stöd för barns utveckling och lärande kan ordnas på tre olika nivåer – *allmänpedagogiskt*, *specialpedagogiskt* och *mångprofessionellt stöd*. Stödet kan ges på olika nivåer beroende på barnets behov. Stödbehovet ska regelbundet följas upp och vid behov anpassas genom att stödet ökas eller minskas¹⁹.

¹⁸ LL om barnomsorg och grundskola, 5 §, del I. FN:s konvention om barnets rättigheter, UNICEF (1989).

¹⁹ LL om barnomsorg och grundskola, 7 kap., del II.

Allmänpedagogiskt stöd

Det allmänpedagogiska stödet är en del av den dagliga pedagogiska verksamheten och riktar sig till alla barn som tillfälligt behöver stöd för sin allsidiga utveckling. Allmänpedagogiskt stöd innebär att alla barn ska få ett individanpassat bemötande inom ramen för det allmänpedagogiska arbetet. Allmänpedagogiskt stöd ges av pedagogerna i verksamheten. Pedagogerna ska använda olika pedagogiska metoder så att varje barn ska bemötas på det sätt som bäst gynnar det.

Specialpedagogiskt stöd

Specialpedagogiskt stöd ges då barnets behov av utökat stöd är regelbundet och då situationen kräver stöd av speciallärare i barnomsorgen. Specialpedagogiskt stöd ges när det allmänpedagogiska stödet inte är tillräckligt och barnet ska få det i den omfattning som det behöver. Vårdnadshavarna eller personalen kan begära att barnets behov av stöd utreds. Utredningen görs av en speciallärare i barnomsorgen i samråd med vårdnadshavarna. På basen av utredningen fattas beslut om specialpedagogiskt stöd. Stödinsatserna ska utformas i samråd med barnets vårdnadshavare och en individuell plan för barnets specialpedagogiska stöd görs upp. Specialläraren inom barnomsorgen gör upp den individuella planen, vilken ska utvärderas kontinuerligt, minst två gånger per år.

Mångprofessionellt stöd

Om ett barn är i ytterligare behov av specialpedagogiska stödåtgärder ska specialpedagogiskt stöd ges som en del av ett mångprofessionellt stöd. Inom mångprofessionellt stöd är det specialpedagogiska stödet och kontakten med specialläraren i barnomsorgen mer omfattande och intensifierat. En individuell plan för barnets specialpedagogiska stöd i barnomsorgen görs även här upp av specialläraren i barnomsorgen och utvärderas kontinuerligt, minst två gånger per år.

I ett mångprofessionellt stöd kan det även ingå stödtjänster från hälso- och sjukvården samt sociala stödtjänster. Mångprofessionellt stöd planeras och följs upp genom samarbete mellan vårdnadshavarna, BUF-teamet (barnhabiliteringen vid Ålands hälso- och sjukvård), barnomsorgen eller andra aktuella instanser.

Landskapsregeringen utfärdar närmare anvisningar angående det specialpedagogiska stödet.

5.3 Stöd till barn med annat modersmål än svenska

Barnomsorgen ska stödja barn med annat modersmål än svenska och ge dem en god grund för sin kulturella och språkliga identitet. Barn med annat modersmål ska få ett intensifierat pedagogiskt stöd att utveckla sina kunskaper i svenska. Detta stöd kan förverkligas i den ordinarie verksamheten så att barnet ägnas särskild uppmärksamhet, uppmuntras och utmanas att använda språket vid samtal och i lek. Utöver extra stöd i den ordinarie verksamheten kan barnet få utökat stöd individuellt eller i mindre grupper.

6. FRITIDSHEMSVERKSAMHET

Fritidshemsverksamheters personal och anordnare av verksamheten behöver även bekanta sig med denna läroplans del 2 och 3, eftersom verksamheten i fritidshemmet bygger på samma värdegrund, uppdrag samt övergripande mål och riktlinjer som för övriga barnomsorgen. Denna del, om fritidshemsverksamheten, kompletterar del 2 och 3 genom att förtydliga syftet och målet med, och det centrala innehållet i verksamheten.

6.1 Beskrivning av fritidshemsverksamhet

Syfte med verksamheten

Deltagande i fritidsverksamheten är frivillig och sker dagtid under skoldagar. Syftet med fritidshemsverksamheten ur en samhällelig utgångspunkt är att erbjuda barnet en trygg uppväxtmiljö, att stödja hemmet och skolan i att främja barnets förutsättningar för utveckling och lärande samt att stärka barnets sociala färdigheter och sunda självkänsla. Verksamheten ska främja barnets välmående, och delaktighet i samhället samt förebygga utanförskap.

Verksamhetens syfte uppfylls genom:

- Att erbjuda barnet ledd verksamhet
- Att stödja barnets uppväxt och utveckling
- Att stödja barnets skolgång och lärande
- Att ge social bekräftelse och ingripa tidigt vid behov av stöd

Verksamhetens mål

Fritidshemsverksamhetens mål är att:

- erbjuda en trygg omsorg och en meningsfull fritid för barnet dagtid under skoldagar
- stödja barnet i utvecklingen av självständighet och att kunna ta vara på sig själv
- stödja barnets sociala, känslomässiga och etiska utveckling
- erbjuda barnet en mångsidig och stimulerande miljö
- ge barnet möjlighet till vila och återhämtning
- ge barnet möjlighet till att reflektera över och bearbeta händelser under skoldagen och barnets egna upplevelser

Verksamhetens centrala innehåll

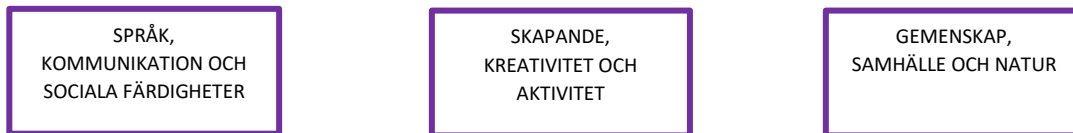
Omsorg, utveckling och lärande utgör en helhet i fritidshemsverksamheten. Verksamheten ska erbjuda barnet ett mångsidigt utbud av aktiviteter och barnen ska få vara delaktiga i planerandet. Lärandet i fritidshemmet ska vara upplevelsebaserat och utgå från barnets behov, intressen och initiativ. Verksamhetens innehåll ska främja barnets fantasi och förmåga att lära tillsammans med andra.

När innehållet planeras och väljs ska särskild uppmärksamhet ägnas åt lek, skapande verksamhet och positiva upplevelser som utifrån barnens ålder stöder deras uppväxt och utveckling. Att röra på sig och vara ute samt möjligheten av att koppla av och vila är viktigt att ta i beaktande i planeringen av

verksamheten. Verksamheten ska erbjuda socialt samspel som stöder barnets uppväxt och utveckling, upplevelser av glädje och avkoppling, estetiska upplevelser och en möjlighet att utveckla olika färdigheter.

Områden inom verksamheten

Fritidshemsverksamheten kan bestå av följande helheter:

Språk, kommunikation och sociala färdigheter

- att samtala om dagen
- ha tillgång till olika former av litteratur
- hålla gemensamma måltider och aktiviteter
- utföra vardagssysslor och träna på praktiska färdigheter
- stödja barnet i utvecklingen av självständighet

Skapande, kreativitet och aktivitet

- ha tillgång till olika former av spel och pyssel
- ge möjlighet till att ägna sig åt olika typer av skapande aktivitet som att måla, rita, arbeta med lera
- reservera tid för utevistelse och fysisk aktivitet och även ge möjlighet att pröva på olika typer av aktiviteter
- låta barnet ägna sig åt mera långsiktiga kreativa projekt, endera gemensamma eller egna

Gemenskap, samhälle och natur,

- använda digitala medel på ett ansvarsfullt sätt
- ta del av media och diskutera kring innehållet
- samtala om vad som händer i omvärlden
- göra studiebesök, besöka kulturella platser i närmiljön i mån av möjlighet
- diskutera kring hållbar utveckling och dess betydelse

6.2 Utvärdering av verksamheten

Barnet ska ges möjlighet att delta i planeringen av fritidshemmet och i valet av genomförandesätt, eftersom det främjar barnens delaktighet i vardagen och stödjer utvecklingen av barnens förmåga att ta initiativ och ansvar. Lärandet främjas av att barnet är med och funderar över hur dagen ska se ut och målsättningarna med aktiviteterna. De gjorda valen och slutresultaten utvärderas tillsammans. Verksamheten och genomförandesätten i fritidshemsverksamheten ska utvecklas tillsammans med pedagogerna, barnen och vårdnadshavarna.

6.3 Fritidshemsverksamhet för barn med stöd för lärande och skolgång

Elever i grundskolan har rätt till stöd för växande och lärande genast när behov uppstår. Stödet delas in i allmänpedagogiskt stöd, specialpedagogiskt stöd och mångprofessionellt stöd. Viktigt att komma ihåg är att barn i fritidshemsverksamhet erhåller stödet från skolan ²⁰.

Fritidshemsverksamhet för barn i behov av särskilt stöd ordnas om möjligt med den övriga verksamheten. Fritidshemmets personal ska samarbeta nära med skolan, elevhälsan och övriga samarbetspartners som tillsammans ska stödja barnets helhetsmässiga välbefinnande och skolgång.

²⁰ Se LL om barnomsorg och grundskola 5 kap, del III. Se kapitel 6; *Stöd för lärande och skolgång*, i den allmänna delen av "Läroplanen för grundskolorna på Åland".

SÄNDLISTA

Ålands kommunförbund, info@kommun.ax
Kommunerna på Åland, kommuner@regeringen.ax
Barnomsorgsledare på Åland, barnomsorgsledare@utbildning.ax
Daghem på Åland, daghem@utbildning.ax
Skolnämnder och förbundsstyrelser på Åland,
namnderochforbundsstyrelser@utbildning.ax
Åländska grundskolor, grundskolor@utbildning.ax
Waldorf Åland r.f., kansli@waldorf.ax
S:t Mårtens daghem, mariehamns.forsamling@evl.fi
Folkhälsan på Åland, aland@folkhalssan.ax
Föreningen Hem och skola r.f., jfsolhem@aland.net
Ålands lärarförening r.f., lararforeningen@aland.net
Ålands specialpedagogiska förening r.f., elinor.nystrom@edu.mariehamn.ax
Ålands barnträdgårdslärare r.f., annett.jansson@aland.net
Barnombudsman Åland, johanna.fogelstrom@ombudsman.ax
Idrottsrådet, goran.jansson@regeringen.ax
Bärkraft.ax, micke.larsson@regeringen.ax
Rädda barnen på Åland r.f., info@raddabarnen.ax
Ålands handikappförbund, info@handicampen.ax
Ålands intresseförening för psykisk hälsa – Reseda, henrik.lagerberg@aland.net
Pusselamiljen r.f., pusselamiljen@outlook.com
Ålands mångkulturella förening r.f., heidi_ost@hotmail.com
Regnbågsfyren r.f., info@regnbagsfyren.ax
Ålands autismspektrumförening r.f., henrik.lagerberg@aland.net
Ålands hemundervisarförening r.f., kontakt@ahuf.ax
Lagtinget - för distribution till politiska partier, info@lagtinget.ax